

HTK-prosessin vaiheet ja TENKin käytännön neuvot

Tieteiden talo 30.10.2018

Sanna Kaisa Spoof,
päsihteeri, TENK

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

FINNISH NATIONAL BOARD ON
RESEARCH INTEGRITY TENK

Ajankohtaista TENKistä

- ***Tutkimusetiikan barometri –kysely yhteistyössä***
Vaasan yliopiston kanssa, marras-joulukuu 2018
- European Network of Research Integrity Offices ENRIO:n puheenjohtajuus 2018 - 2021
- Tutkimusetiikan tukihenkilötoiminnan vakiinnuttaminen; verkostoitumistilaisuus 29.11.
- Ihmistieteiden tutkimuksen eettisten periaatteiden päivittäminen ja eettisen ennakoarviointiprosessin uudistaminen suhteessa vastaavaan lääketieteen alan toimintaan ja tietosuojalainsäädäntöön

TENKin kokoonpano 2016–2018

Puheenjohtaja: Kansleri emerita Krista Varantola, Tampereen yliopisto

Varapuheenjohtaja: Yliopistonlehtori Pekka Louhiala, Helsingin yliopisto

Jäsenet: Johtava ekonomisti Kari Hämäläinen, VATT
Yliopettaja Jyrki Kettunen, Arcada
Professori Erika Löfström, Helsingin yliopisto
Professori Rainer Oesch, Helsingin yliopisto
Professori Riitta Salmelin, Aalto-yliopisto
Tietokeskuksen päällikkö Sirpa Thessler, Luke
Professori Risto Turunen, Itä-Suomen yliopisto
Lakimies Meri Vannas, Suomen Akatemia

Pääsihteeri: dos. Sanna Kaisa Spoof

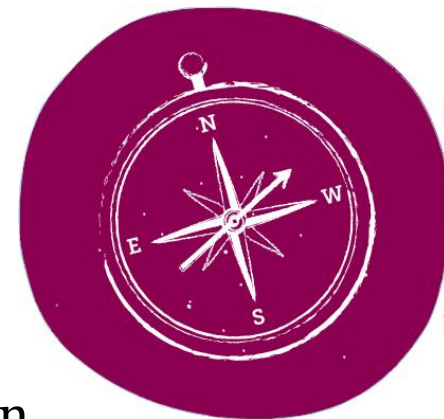
Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) -ohje

- Tiedeyhteisö on Suomessa laajasti sitoutunut HTK-ohjeeseen
- vaikuttavuus perustuu tiedeyhteisön vapaaehtoiseen sitoumukseen
- noudatetaan Suomessa kaikilla tieteenaloilla

Muut TENKin ohjeet ja suositukset 1

- Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä (2009)
Suositus päivitetään vuoden 2018 aikana
- Tutkijan ansioluettelomalli, laadittu yhdessä Suomen Akatemian, UNIFIn ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene) kanssa (2012)
- Tutkimuseettisiä näkökohtia väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessiin, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja Suomen yliopistot UNIFI ry:n suosituksia yliopistoille (2016)

Muut TENKin ohjeet ja suositukset 2

- Tutkimusetiikan tukihenkilötoiminta. Suositukset tutkimusetiikan tukihenkilöille ja heidän taustaorganisaatioilleen (2017)
- Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositus (2018)
- Vastuullinen tiede -verkkosivusto. TENK ja Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (2018)
www.vastuullinentiede.fi

www.vastuullinentiede.fi

FI EN

Vastuullinen tiede

TUTKIMUSETIIKKA JA TIEDEVIESTINTÄ SUOMESSA

Tutkimuksen suunnittelu Tutkimustyö Julkaiseminen Jatkokäyttö

SUUNNITTELU

TUTKIMUKSEN ELINKAARI

JATKO-KÄYTTÖ

JULKAISEMINEN

TUTKIMUS-TYÖ

<http://www.tenk.fi/fi/video-tiedevilpin-tutkinnasta-suomessa>

HTK-ohjeen rakenne

- mitä on hyvä tieteellinen käytäntö
- mitä ovat hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset
- mitkä ovat menettelyohjeet hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsittelymiseksi

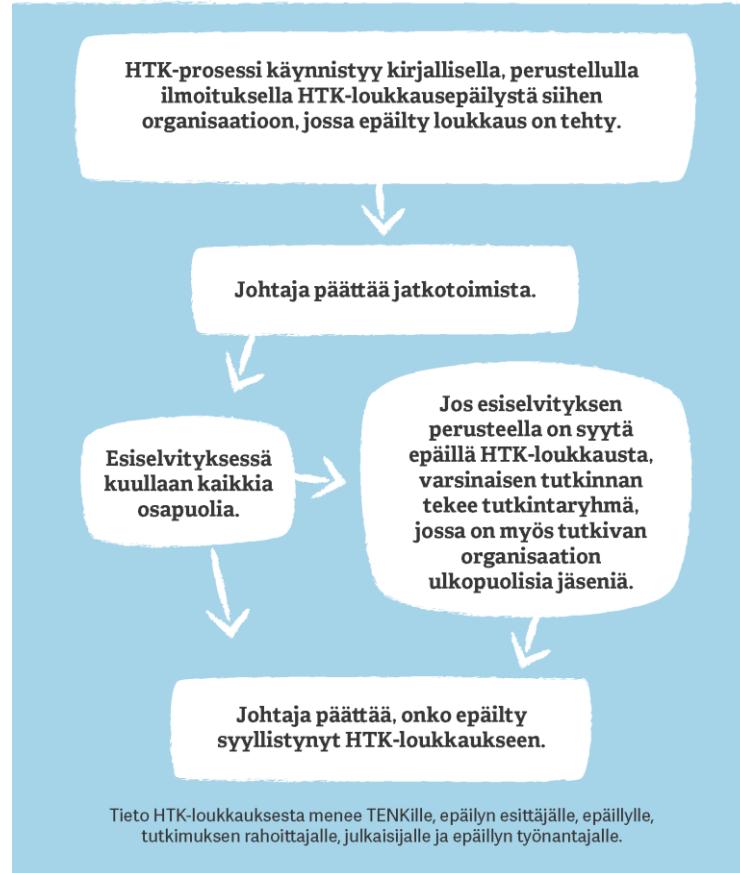
ORGANISAATION 1. HTK-PROSESSI

- Kaikki HTK-loukkausepäilyt viipymättä tiedoksi ylimmälle johtajalle/rehtorille. Tilannetta ei saa lähteä selvittämään tiedekunta- tai laitostasolla.
- Vain ylin johtaja päättää HTK-prosessista. Päätöksentekoa ei voi siirtää muille.
- Prosessin kulusta kannattaa kysyä neuvoja suoraan TENKin pääsihteeriltä. Näin vältetään yleisimmät kompuroinnit kuten tapauksen aliarvioinnit ja prosessin ylilyönnit.
- Jos HTK-loukkaus on jo tapahtunut, sitä ei saa lähteä sovitteluun osapuolten kesken.

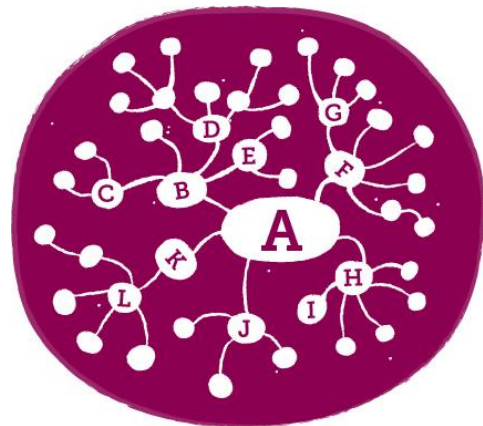

HTK-prosessi

Tieto prosessin jokaisesta vaiheesta lähetetään epäilylle, epäilyn esittäjälle ja TENKille.

HTK-prosessin esiselvittäjän valinta 1/3

- Johtaja/rehtori päättää HTK-esiselvityksen käynnistämisestä
- HTK-ohje ei määrittele sitä, miten esiselvitys tehdään.
- Tavoitteeksi joustavuus ja nopeus
- Kyseessä *alustava kartoitus*, jossa on kuultava osapuolia
- Eri tutkimusorganisaatioissa vaihtelevat käytännöt > epäilyjen tutkijoiden eriarvoisuus

HTK-prosessin esiselvittäjän valinta 2/3

- Suositellaan, että rehtori nimeää esiselvittäjänä toimivan henkilön. Päätöksessä voi rajata hänen tehtäviään.
- Esiselvittäjää ei mainita HTK-ohjeessa; esiselvittäjänä toimivalle henkilölle ei ole pätevyysvaatimuksia
- Esiselvittäjä voi olla omasta organisaatiosta. Mutta sama henkilö ei voi toimia sekä esiselvittäjänä että varsinaisen tutkintaryhmän jäsenenä tai sihteerinä.
- Esiselvittäjä voi olla myös tutkivan organisaation ulkopuolelta. Heitä voi olla useampiakin.

HTK-prosessin esiselvittäjän valinta 3/3

- *Esiselvittäjän valinta ei saa kestää viikkoja!*
- Esiselvittäjän ei tarvitse olla tutkija, vaan hän voi olla esim. hallinnon edustaja
- Esiselvittäjän ei tarvitse edustaa samaa alaa kuin mitä tieteenalaa epäily koskee
- Esiselvittäjä ei saa olla jäävi.
- TENK ei voi suositella nimeltä mainittuja henkilöitä esiselvittäjiksi.

HTK-päätösasiakirjan muotoilu

- Sekä syylliseksi todetun tutkijan nimi että HTK-loukkaukaskategoria, johon hän on syylistynyt, on mainittava selvästi HTK-päätöksessä:

JOKO vilppi tieteellisessä toiminnassa

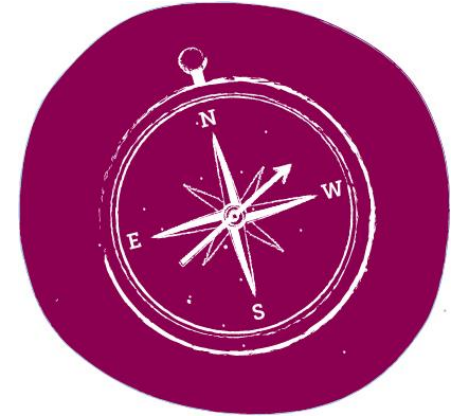
(sepittäminen, vääristely, plagiointi tai anastus)

TAI piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä

- Yhtä selvästi päätökseen kirjattava, jos epäilty ei ole syylistynyt HTK-loukkaukseen.
- Mainittava, että asianosaiset voivat pyytää TENKin lausuntoa 6 kk kuluessa päätöksestä.
- HTK-prosessin päätökset tiedoksi myös tutkimusetiikan tukihenkilölle.

Tarkastettava väitöskirja ja HTK-prosessi 1/4

HTK 2012 –ohje:

”Myös maisteritasoisen, mukaan lukien ammattikorkeakoulujen ylemmät tutkinnot, tai sitä korkeamman oppiarvon saavuttamiseksi tehtyihin tieteellisiin opinnäytteisiin kohdistuvat HTK-loukkausepäilyt tutkitaan näiden ohjeiden mukaan, vaikka opinnäytettä ei olisi julkaistu. Jos opinnäytteen hyväksymisestä ei ole tehty päätöstä tai väittelijälle ei ole myönnetty väittelylupaa, voi oppilaitos tutkia epäilyn myös muun menettelyn avulla, jos epäilty ei vaadi näiden ohjeiden mukaista tutkintaa.”

Tarkastettava väitöskirja ja HTK-prosessi 2/4

TENKin kirje tutkimusorganisaatioille 18.5.2017:

”Väitöskirjakäsikirjoituksiin väittelyluvan myöntämisen jälkeen kohdistunut vilppiepäily on aina viipymättä saatettava yliopiston rehtorin tietoon. Hän päättää, onko asiassa syytä käynnistää HTK-prosessin mukainen esiselvitys. **Väitöskirjan tarkastusprosessi on keskeytettävä HTK-prosessin ajaksi.** Väitöskirjojen osalta viittaamme myös TENKin ja UNIFIn suositukseen väitöskirjojen ohjaamisesta ja tarkastamisesta.”

Tarkastettava väitöskirja ja HTK-prosessi 3/4

TENKin ja UNIFIn suositus väitöskirjojen ohjaamisesta ja tarkastamisesta:

- Vastoin vastaväittäjän ja arvostelutoimikunnan näkemystä väitöskirja voidaan hylätä tiedekuntaneuvostossa, mikäli siihen on perusteltu syy. Tällainen syy voi olla esim.:
- Vakava hyvän tieteellisen käytännön (HTK) loukkaus (esim. plagiointi), jota aletaan epäillä vasta väitöstilaisuuden jälkeen esimerkiksi ulkopuolisen ilmoituksen perusteella ja joka on selvästi havaittavissa väitöskirjasta ja se ehditään varmistaa ennen väitöskirjan arvostelua. Vaikka esimerkiksi plagiointi olisi vähäisempää tai epäillään piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä, tulee yliopiston rehtorin käynnistää asiassa HTK-prosessi, jonka päätteeksi yliopiston rehtori päättää, onko HTK-loukkaus tapahtunut vai ei.
- Väitöskirjan tarkastusprosessi on keskeytettävä HTK-prosessin ajaksi

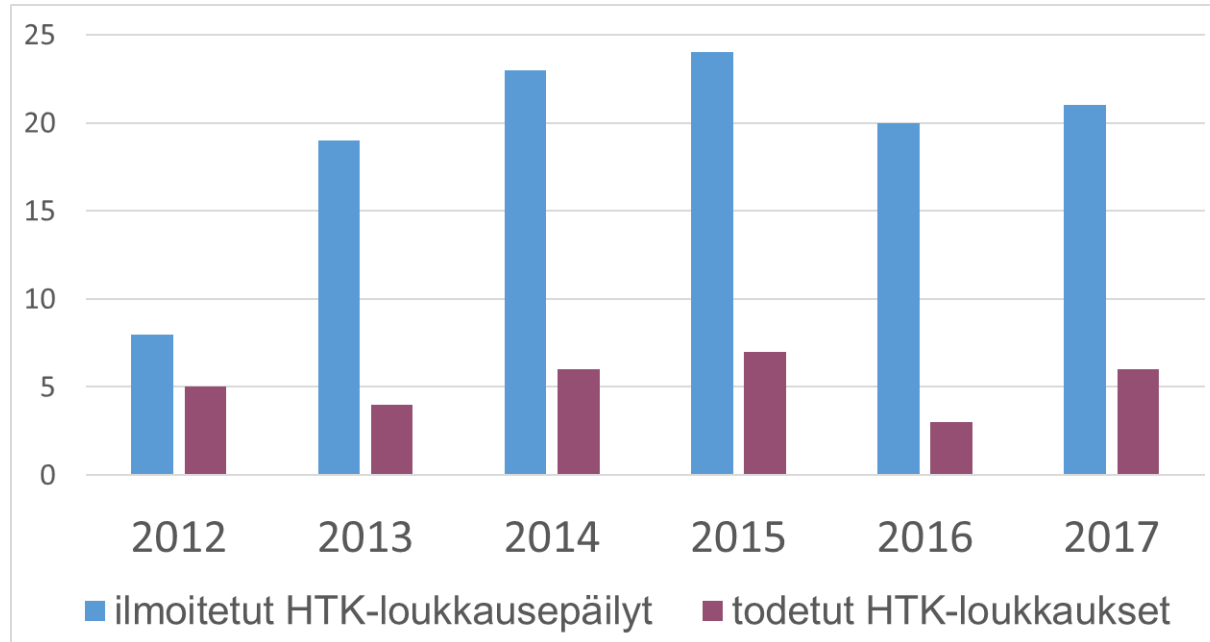

Tarkastettava väitöskirja ja HTK-prosessi 4/4

TENKin ja UNIFIn suositus väitöskirjojen ohjaamisesta ja tarkastamisesta:

- Väittelijä voi syyllistyä hyvän tieteellisen käytännön loukkaukseen myös silloin, jos hän väitöskirjassaan esittää näennäisesti uusina jo aiemmin samasta aiheesta julkaisemi-aan tuloksia. Väittelijä syyllistyy tällöin ns. itsensä plagiointiin, joka TENKin ohjeen mukaan on piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä.
- Mikäli artikkeliväitöskirjan artikkelit ovat yhteisartikkeleita, on otettava huomioon myös tekijäys- ja aineistokysymykset.
- Tilanteessa, jossa yhteisartikkelin yhden kirjoittajan katsotaan syyllistyneen tutkimusvilppiin, ovat kaikki kirjoittajat vastuussa koko artikkelin tietojen oikeellisuudesta, ellei kirjoittajien työnjaosta ole tehty erillistä selvitystä

TENKille ilmoitetut uudet HTK-loukkausepäilyt ja tutkimusorganisaatioissa todetut HTK-loukkaukset

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

Ohjeita ilmoituksen tekijälle

- Ilmoitus on tehtävä siihen organisaatioon, jossa epäilyn alainen tutkimus on tekeillä tai tehty.
- Ilmoituksen voi tehdä vain, jos ko. organisaatio on sitoutunut HTK-ohjeeseen. Katso lista sitoutuneista organisaatioista TENKin sivuilla: <http://www.tenk.fi/fi/sitoutuneet-organisaatiot-htk>
- Ilmoitus on tehtävä suoraan organisaation ylimmälle johtajalle.
- Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa.
- Ilmoitus tehdään omalla nimellä. Ongelmallisissa tilanteissa ilmoituksen tekijä voi olla etukäteen yhteydessä TENKin pääsihteeriiin: <http://www.tenk.fi>
- Perätön ja ilkkvaltainen ilmianto HTK-loukkauksesta voi itsessään olla HTK-loukkaus.

Ilmoitus tehdään tällä lomakkeella organisaation rehtorille/johtajalle. Lomakkeen voi toimittaa joko sähköisesti tai paperilla.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

LOMAKE

1. Ilmoituksen tekijän tiedot

2. Ketä/keitä epäily koskee?

- epäillyn henkilön/henkilöiden nimi; arvo tai asema organisaatiossa;
työnantaja tai tiedeyhteisö, jossa jäsenenä; yhteystiedot

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

3. Mitä HTK-loukkausta epäily ensisijaisesti koskee?

- sepittäminen (*fabrication*)
- havaintojen vääristely (*falsification*)
- plagiointi tai anastaminen (*plagiarism, misappropriation*)
- tekijyyteen/kirjoittajuuteen (*authorship*) liittyvä loukkaus
- muu tiedeyhteisön harhaan johtaminen
- ansioluettelon paisuttelemine
- toisen tutkijan työn epäasiallinen vaikeuttaminen
- muu, mikä

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

4. Tapahtumainkulku tai kuvaus epäilystä HTK-loukkauksesta

- *Lisätietoja kuten asian kannalta keskeistä todistusaineistoa voi esittää liitteissä.*
- [avoin vastaus, kentän koko rajoitettu, esim. 3000 merkkiä/n. 2 liuskaa]

5. Perustelut epäilylle

- *Millä perusteella edellä kuvaamasi tapahtumainkulku täyttää nimeämäsi HTK-loukkauksen tunnusmerkit*

6. Missä julkaisussa/julkaisuissa HTK-loukkauksen epäillään tapahtuneen tai muu asiayhteys, jossa loukkaus on tullut ilmi?

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

7. Milloin epäilty HTK-loukkaus on tapahtunut?

8. Muiden asianosaisten yhteystiedot

9. Käsitelläänkö samaa tapausta muissa organisaatioissa?

- *Mainitse tiedossasi olevat HTK-ilmoitukset muihin tutkimusorganisaatioihin ja/tai kantelut muille tahoille (esim. eduskunnan oikeusasiamies, Julkisen sanan neuvosto), asian käsittelyvaihe ja/tai asiassa annetut päätökset.*

10. Muita tietoja

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyn ilmoituslomake

11. Liiteluettelo

- *Ilmoituksen liitteeksi voi lisätä asian kannalta keskeistä, merkityksellistä aineistoa. Liitteet on numeroitava. Kuhunkin liitteeseen on viitattava tässä ilmoituslomakkeessa, ja liitteiden on osoitettava selkeästi tukevan edellä esitettyä epäilyä HTK-loukkauksesta.*
- *Ilmoituksen vastaanottava organisaatio voi myös tarvittaessa pyytää lisätietoja ilmoituksen tekijältä.*

Lisätietoja:

- *HTK-prosessista ilmoituksen vastaanottavassa organisaatiossa lisätietoja antavan henkilön yhteystiedot*